

ПУТ ЦРНОГОРСКЕ НАЦИЈЕ ОД ПОЛИТИЧКЕ ДО ЕТНИЧКЕ НАЦИЈЕ

Кључне ријечи:

Црна Гора; држава;
нација; црква; језик

Аутор:

Владаца Тодоровић,
Факултет политичких
наука Универзитета
у Београду

Кореспонденција:

vladicatodorovic72@gmail.com

Област:

Политикологија

DOI:

10.5937/politeia0-39477

Датума пријема чланка:

02.08.2022.

Датум коначног прихватања чланка за објављивање:

13.03.2023.

Резиме

У раду смо се бавили процесом формирања црногорске нације. Покушали смо да докажемо да је кључни тренутак, који ће пресудно утицати на касније формирање црногорске етничке нације, признање државе Црне Горе 1878. на Берлинском конгресу, чиме је формирана црногорска политичка нација, нација која има државу. Дакле, по нама је формирање црногорске политичке нације пресудно утицало на касније формирање црногорске етничке нације и покушаје заокруживања црногорске етничке нације елементима који чине нацију. Они становници Црне Горе који прихватају припадност црногорској етничкој нацији прихватају државу Црну Гору као светињу. Али, и они грађани Црне Горе који прихватају припадност српској етничкој нацији, такође прихватају државу Црну Гору као светињу. Тиме снажно бране своју припадност црногорској политичкој нацији, само за разлику од етничких Црногораца тврде да је Црна Гора, држава, али српска. Тако да Срби из Црне Горе замишљају (евентуално) ново уједињење са Србијом на федералној, али не на унитарној основи, а видели смо од 1992. до 2006. да таква држава, звала се „Савезна Република Југославија“ или „Србија и Црна Гора“ нема будућност. Не прихватајући (евентуално) унитарно већ (евентуално) федерално уједињење, Срби у Црној Гори не схватају да ће због таквог става временом од припадности политичкој црногорској нацији, постати припадници црногорске етничке нације.

УВОД

„Истраживање феномена нације и национализма доживело је велики напредак у другој половини двадесетог века. Почело је непосредно после Другог светског рата као критичко преиспитивање органицистичких схватања нације. Потреба за демистификовањем хиљадугодишњих или вечитих нација дала је први подстицај за развијање конструктивистичког приступа датом феномену: уместо да се нације уздижу као вечите, непроменљиве органске творевине, требало је показати њихову историичност, рецентност, динамичност и променљивост” (Djurković, 2013: 115-116). „Други подстрек дошао је из функционалистичког приступа. Побујајући обичај да се нације представљају као вечни пројекти који су циљ и сврха сами по себи, функционалисти су инсистирали на томе да су нације конструкти настали у одређеном периоду (модерна историја) са конкретним, практичним сврхама. Дакле, нације нису вечите већ су скорашњег порекла, и нису циљ већ средство, односно представљају конструкте створене зарад конкретних функција” (Djurković, 2013: 116). Питање (не)постојања црногорске етничке нације заокупљало је у прошлости пажњу научне јавности. Посебно је било потребно отворити такву расправу пред референдум о статусу Црне Горе 2006. Али, није дошло до широке расправе у којој би учествовали историчари, политиколози, и уопште стручњаци, након које би се дошло до одговора на ово питање, који би и данас умногоме решио природу односа између Србије и Црне Горе, независних држава, који су оптерећени бројним проблемима након независности Црне Горе 2006. почев од статуса Срба, положаја Српске православне цркве, питања српског

језика, признања Косова и Метохије. У политичким наукама постоје две одреднице нације: прва се односи на етничку димензију нације, а друга одредница је политичка и односи се на заједницу која живи под јурисдикцијом државе без обзира на етничко порекло. У раду смо покушали да дамо одговор на питање, како се од политичке нације у дужем периоду покушава заокружити формирање црногорске етничке нације и који је кључан тренутак почетка стварања црногорске етничке нације. Релативна већина грађана Црне Горе и по последњем попису из 2011. изјашњава се да припада црногорској етничкој нацији, али још увек припадници црногорске етничке нације не прелазе 50% становништва, тако да не постоји већинска нација у држави. По нама, реч је о недовршеној нацији и по броју и елементима који чине нацију, али чињеница је да се велики број грађана Црне Горе осећа Црногорцима у етничком смислу. Претпостављамо да је признање Црне Горе на Берлинском конгресу 1878. чиме је створена црногорска политичка нација, пресудно утицало на касније формирање црногорске етничке нације и покушаје њеног заокруживања елементима који чине нацију. Такође, претпостављамо да је држава Црна Гора питање око кога се „врти” идентитет и етничких (националних) Црногораца али и етничких (националних) Срба. На почетку рада навели смо државне облике у којима је егзистирала Црна Гора од 1878. и стицања међународног признања на Берлинском конгресу, па до краја Другог светског рата, а затим смо се бавили периодом након Другог светског рата. Упоредили смо кроз пописе становништва и како се кретао национални идентитет становника Црне Горе у свим државним облицима у ова два периода.

1. ДРЖАВА И НАЦИЈА У ЦРНОЈ ГОРИ ОД 1878. ДО 1945.

Црна Гора је 1878. међународно призната на Берлинском конгресу. Монархија Црна Гора, кнежевина, а онда краљевина,

била је независна држава до 1918. У овом периоду одржан је један попис становништва, 1909. Али, од грађана је захтевано да се изјасне само о верској припадности.

Табела 1: Попис становништва у Црној Гори 1909.

1909. 317 856	94, 38% православних хришћана и нешто муслимана
---------------	---

Извор: (Nikčević, 2007: 164).

„Сматра се да је тадашњи број становника био прецењен и да је реалнији број око 220 000“ (Nikčević, 2007: 164). Након Подгоричке скупштине 1918. Црна Гора се ујединила са Србијом, а након тог чина формирана је и Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца. После Подгоричке скупштине видело се колико је важна држава Црна Гора, призната 40. година раније на Берлинском конгресу. Наиме, јавља се подела на бјелаше који су за безусловно уједињење са Србијом и зеленаше који су имали резерве према том чину, и који су се противили нестанку државе Црне Горе. Подела у почетку није била национална, али је ипак била подела, која је остала у свести становништва и до данашњих дана. Данас, они грађани Црне Горе који су за независну Црну Гору, негирају легитимност скупштине, док они грађани који су за државно јединство са Србијом, признају легитимност скупштине. Скупштина из 1918. и одлука коју је донела изазвала је поделе које трају више од једног века. Питању поделе на бјелаше и зеленаше смо у тексту посветили посебну пажњу.

Два различита месеца 1920. март и новембар када је меморандум избеглике црногорске Владе упућен Лиги или Друштву народа, у своје две књиге наводи Милорад Екмечић.

„Милорад Екмечић пише да је у меморандуму Владе краљевине Црне Горе, Лиги народа у марту 1920. наведен нацрт етногенезе Црногораца као посебне нације, настале асимилацијом досељеника и старих Илира. Разликује им се језик од српског и у средњем веку су имали моћну државу Зету“ (Екмечић, 2007: 370). „Вероватно је у овом меморандуму Друштву народа из новембра 1920. први пут у историји покушана једна сувисла теорија да су Црногорци посебна балканска нација. Полази се од тога да су српске теорије о нацији као и заједници језика у контрадикцији са стварношћу. Уместо језика, нуди се држава, као основ нације“ (Екмечић, 1989: 825). „Прво теоретско објашњење да су Црногорци посебна нација учинили су дипломати краља Николе, па онда инжењер Павле Поповић. Пребацио је председнику Поанкареу 1921. што је изневерио сопствену реченицу коју је написао у поздраву краљу Николи 28. новембра 1918. да ће „Француска штитити интересе и вољу Црногорске нације“ (Екмечић, 1989: 825). Прво помињање црногорске нације јавља се више од годину дана од стварања Краљевине СХС и почетка Божићне побуне. Претпостављамо да се меморандум бавио црногорском нацијом под тим чињеницама, али то није утицало

на национално изјашњавање из 1921. на првом попису становништва у Црној Гори

након Првог светског рата, када су одржана два пописа становништва, 1921. и 1931.

Табела 2: Пописи становништва у Црној Гори 1921. и 1931.

1921. 249 238	Срби 231 686	Шиптари 16 838
1931. 360 044	Православци 272 702	Муслимани 61 038 Католици 26 070

Извор: (Nikčević, 2007: 164).

Сви православни становници тада области Црне Горе, изјаснили су се као Срби, на попису 1921. док није било грађана који су се изјаснили као Црногорци. „Црногорска нација након меморандума црногорске владе у егзилу промовисана је и на Трећем конгресу Комунистичке партије Југославије 1926. у Бечу. У Резолуцији Конгреса објављено је да је „имеријалистичка политика српске буржоазије изазвала оправдано силно незадовољство код свих несрпских нација“ у које су убројани и Црногорци“ (Vujić, 2003: 136). Миша Ђурковић пише: „Да прво помињање посебне „црногорске нације“ налазимо 1928. на Четвртом конгресу Комунистичке партије Југославије у Дрездену. Антикомунистичка Југославија настала у циљу спречавања ширења комунизма била је за бољшевику противник кога треба срушити на све начине. По старом рецепту, упркос прокламованом интернационализму, подстицани су и помагани сви национализми и сепаратизми који су могли да допринесу рушењу јединствене државе и ограничавању снаге српског народа као кохезионог фактора државе“ (Djurković, 2013: 129). У „Резолуцији о привредном и политичком положају“ стоји да ће се КПЈ борити за успоставу независне Хрватске, независне Црне Горе, Македоније и независне Словеније, док ће мађарској мањини у Војводини дати право на отцепљење. Посебна

пажња посвећена је „албанском питању“ за који су делегати Четвртог конгреса КПЈ рекли да је суштинско. Констатује се да је после Првог светског рата једна трећина свеукупног албанског становништва пала под владавину угњетачког режима великосрпске буржоазије и наглашава да је ослобођење тог народа од српске окупације могуће само кроз свеопшти устанак“ (Dmitrović, 2012, Pečat, internet izdanje). Међутим, сада већ учестало помињање црногорске нације није проверено код становништва на попису из 1931. јер је од становника тражено изјашњавање само о верској припадности. Али, након Другог светског рата, када је Комунистичка партија освојила власт, на првом попису становништва 1948. тражено је национално изјашњавање становника Републике Црне Горе.

„За потребе идеологије и политике КПЈ, на челу са Јосипом Брозом, дошло је до октроисања црногорске нације, коју је Милован Ђилас инаугурисао 1. маја 1945, у свом чланку „О црногорском националном питању“ (Subotić, 2020: 21).

2. ДРЖАВА И НАЦИЈА У ЦРНОЈ ГОРИ НАКОН ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Након Другог светског рата 1945. формирана је Демократска Федеративна Југославија, која убрзо мења име у Феде-

ративна Народна Република Југославија, а 1963. мења име у Социјалистичка Федеративна Република Југославија (СФРЈ). У периоду када је Црна Гора била део СФРЈ

одржано је пет пописа становништва. Навешћемо само национално изјашњавање Црногораца и Срба.

Табела 3: Пописи становништва у Црној Гори 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991.

1948. 377 189	Црногорци 342 009	Срби 6 707
1953. 419 873	Црногорци 363 686	Срби 13 864
1961. 471 894	Црногорци 383 988	Срби 14 087
1971. 529 604	Црногорци 355 632	Срби 39 512
1981. 584 310	Црногорци 400 488	Срби 19 407
1991. 615 035	Црногорци 380 467	Срби 57 453

Извор: (Nikčević, 2007: 165 -166).

Из табеле видимо да су се 1948. на првом попису након Другог светског рата појавили и они грађани који су се изјаснили као припадници црногорске нације, и то у апсолутној већини, док се мали број грађана изјаснио да припада српској нацији. Тај тренд одржао се за цео период владавине Комунистичке партије, што видимо на пописима из 1953, 1961, 1971, 1981. али и 1991. непосредно након пада комунизма.

Михаило Ђурић, професор Правног факултета у Београду, написао је 1971. : „У СР Црној Гори српски народ нема право ни на властито име, или се бар то право оспорава оним, никако малобројним, Црногорцима, који се осећају Србима“ (Bataković, 2000: 361). Године 1972. догодило се рушење Његоше заветне капеле и постављање Мештровићевог храма на истом месту.

„Овај потез Римокатоличка црква са пуним правом сматрала је својим великим успехом, страховитим ударом на српско сећање и стварну историју Црне Горе“ (Djurković, 2013: 132). „Тито ће Његоша коначно оковати оном аустроугарском, фараонском, деспотском структуром под којом наш Владика ево, и данас почива“ (Ković, 2021: 108). „У Црној Гори

за време комунизма покушавало се докарати како Црногорци, као „нација“ нису српског порекла. Највећи сликар Црне Горе Петар Лубарда је зато, оставио аманет САНУ да при будућим изложбама увек наводе да је он по народности искључиво Србин. За Црну Гору, питање српства било је и питање интелектуалног поштења. Сви највећи ствараоци Црне Горе, од писаца Михаила Лалића, Миодрага Булатовића и Борислава Пекића, до уметника и научника, сматрали су се и Србима у националном и Црногорцима у регионалном и традицијском значењу“ (Bataković, 2000: 367).

Падом комунизма 1990. уведен је вишепартијски систем, а с тим и извесне демократске слободе. Долази и до бољег положаја Српске православне цркве, што је по нама посебно утицало на национална изјашњавања у периоду након пада комунизма, осим пописа 1991. непосредно одржаног по паду комунизма. Године 1992. формирана је заједничка држава Србије и Црне Горе, Савезна Република Југославија (СРЈ), а СРЈ је 2003. трансформисана у државну заједницу Србија и Црна Гора, која је орочена до референдума о статусу Црне Горе 2006. У државној заједници

одржан је један попис становништва 2003.

Табела 4: Попис становништва у Црној Гори 2003.

2003. 620 145	Црногорци 267 669	Срби 198 414
---------------	-------------------	--------------

Извор: (Nikčević, 2007: 166).

Попис је одржан у околностима у којима је власт већ неколико година водила кампању за независност и најављивала референдум о статусу Црне Горе. Изјашњавање је представљало референдум пре званичног референдума, а на овом

попису дошло је до значајног повећања броја Срба у односу на пописе након Другог светског рата, делом и као одговор на најављени референдум. Један попис становништва одржан је након референдума, у независној Црној Гори 2011.

Табела 5: Попис становништва у Црној Гори 2011.

2011. 625 266	Црногорци 278 865	Срби 178 110	Црногорци Срби 1833
---------------	-------------------	--------------	---------------------

Извор: Etničko - kulturološki atlas Crne Gore, media. Popis2011. stat. rs.

Владан Станковић пише: „Циљ да Црногорци коначно постану већинска нација у својој држави није остварен. Црногораца је нешто више него према попису из 2003. Али и уз сву кампању медија и државне инфраструктуре, то је ипак недовољно” (Stanković, 2011: 82).

Оно на шта треба обратити пажњу од покретања процеса независности 1998. у повоју и 1999. отворено, јесте поред националног и језичко изјашњавање. Поред двојног националног јавља се и двојни језички идентитет. На попису 2003. језичка већина је она која говори српским језиком од око 63%, док се на попису 2011. тај број смањило на око 42% док црногорским језиком говори око 36%. Из пописа становништва видимо да се на првом попису на коме се тражило изјашњавање о националној припадности 1921. православно становништво Црне Горе изјаснило да припада српској нацији, док се нико није изјаснио као Црногорац. Али, после освајања власти од стране комуниста ти становници

се у апсолутној већини изјашњавају као Црногорци, док се смањило број Срба. Такав тренд наставио се све до демократизације Црне Горе, када у периоду од 1991. до 2003. долази до значајног повећања броја Срба. Примећујемо да се број Срба повећавао када је и положај СПЦ у Црној Гори био бољи него за време владавине Комунистичке партије, односно када се православно становништво враћа религији. Из овога видимо значај положаја СПЦ за српски народ у Црној Гори. Јер, док је СПЦ имала добар положај у Црној Гори, православно становништво изјаснило се да припада српској нацији, као што видимо на попису из 1921. Али, када је положај СПЦ у комунистичкој Црној Гори био лош (1945.-1990.), долази до повећања броја Црногораца, а смањења броја Срба. Са демократизацијом од 1990. када се поправља положај СПЦ, долази до повећања броја Срба, а смањења броја Црногораца, што видимо на попису 2003. Због тога, свесна значаја СПЦ за Србе, власт ДПС-а желела

је аутокефалну цркву да би Срби били на лакши начин асимиловани у Црногорце. На тај начин дошло би до консолидације црногорске нације, која би прешла 50% становника Црне Горе.

3. АУТОКЕФАЛНОСТ КАО ЗАОКРУЖЕЊЕ ЦРНОГОРСKE ДРЖАВНОСТИ И ЦРНОГОРСKE НАЦИЈЕ

Резултатом референдума од 55, 5% за независност, према 44, 5% против и за заједничку државу са Србијом, 21. маја 2006. Црна Гора постала је независна држава. Након референдума добила је важне елементе државе: црногорску војску, црногорски језик, (раније је језик назван по Републици Црној Гори, сада по држави), симболе државе промовисане још у заједници са Србијом, а сада у независној држави, заставу која се разликује од претходне која је била врло слична застави Србије (у истим бојама), химну, спортске репрезентације, чланство у Уједињеним нацијама, и другим важним међународним организацијама. Остаје још аутокефална црква као заокружење државности. Свесна значаја СПЦ у Црној Гори за грађане који се изјашњавају да припадају српској нацији, власт ДПС-а није сматрала да је Црна Гора потпуно независна од Србије, док СПЦ делује у Црној Гори, вршећи идентитетски утицај на православно становништво, односно одржавајући на тај начин везу са Србијом. У овом делу текста навешћемо када се и у којим околностима јављала идеја о аутокефалној цркви у Црној Гори.

Аутокефална црква у Црној Гори проглашена је од стране световног владара, књаза Николе Петровића. У уставу књажевине Црне Горе из 1905. стајало је „црногорска је црква аутокефална“. На ову чињеницу позивају се заступници црно-

горске нације, сматрајући тај податак доказом о постојању црногорске етничке нације, која је поред државе имала и своју аутокефалну цркву. Александар Раковић о овом догађају пише: „Када је књажевина Црна Гора 1878. призната као независна држава, књаз Никола Петровић желео је да изједначи статус цркве и владарске титуле са Србијом која је од 1879. имала аутокефалну цркву, а од 1882. краља“ (Раковић, 2015: 51). За време Другог светског рата од стране режима Анте Павелића долази до оснивања „Хрватске православне цркве“ на чијем челу је био Гермоген, свештеник Руске заграничне цркве са седиштем у Сремским Карловцима, док је за његовог помоћника постављен Савић Марковић – Штедимлија који је живео у Загребу, а који је био један од идеолога црногорских националиста. Он је по узору на оснивање „ХПЦ“ дошао на идеју о оснивању „Црногорске православне цркве“ (Aleksić, 2002: 136). Али ова идеја, иако је 1941. Црна Гора под италијанском окупацијом проглашена за независну државу, није спроведена у дело. Након Другог светског рата формирана је Југославија и Црна Гора као једна од шест република, а власт је преузела Комунистичка партија. У Републици Црној Гори, као једном облику државе, комунисти су, иако атеисти желели да формирају аутокефалну цркву да би се тиме заокружио црногорски идентитет, јер су на Трећем конгресу Комунистичке партије Југославије 1926. признали постојање црногорске нације.

„Након Другог светског рата власт је желела да од јединствене Српске православне цркве направи разједињену, а њену организацију прилагоди федералној организацији државе. План је био да се створе следеће аутокефалне цркве: црно-

горска, македонска, босанска, војвођанска, србијанска“ (Perić, 2006: 227). „Покушај стварања посебне црногорске цркве одвојене од београдске патријаршије, упркос великим притисцима, због снажног отпора локалног свештенства и народа није успео“ (Bataković, 2000: 340). „Ватикан је током шездесетих година вршио притисак на митрополита Данила Дајковића да, по узору на Македонску православну цркву, из састава Српске православне цркве издвоји тзв. црногорску православну цркву“ (Subotić, 2017: 125). Појединци наклоњени црногорској етничкој нацији, попут Јеврема Брковића, Бранка Никача, Данила Радојевића покрећу идеју о аутокефалној цркви крајем 80-их година 20-ог века, непосредно пред слом комунизма и распад СФРЈ. Падом комунизма и распадом СФРЈ, ову идеју покрећу припадници странке Либерални савез Црне Горе, који су се залагали за независну Црну Гору и аутокефалну цркву. Свештенство митрополије црногорско - приморске распадом СФРЈ није желело независну Црну Гору и аутокефалну цркву, зато су они који су то желели формирали „Црногорску православну цркву“ 1993. а регистровани су је 17. јануара 2000. у полицијској станици на Цетињу. Видимо да „ЦПЦ“ дуго није била регистрована, али када власт ДПС-а мења политику и дефинитивно жели независност Црне Горе, региструје „ЦПЦ“ која је подржавала независност Црне Горе, и црногорски национални идентитет. Ова „црква“ и поред подршке режима није привукла велики број верника, претпоставља се око 20% грађана, али најједноставнији начин стварања аутокефалне цркве јесте да канонска митрополија, која носи и назив црногорско - приморска, прогласи аутокефалност, јер она има бројне цркве, манастире и вернике, што је лакше него

правити цркву из почетка. То је била жеља режима ДПС-а, док је „ЦПЦ“ служила за притисак на Митрополију. Када је власт ДПС-а кренула у процес формирања независне државе у државним медијима почиње да пропагира цркву која се залаже за независну Црну Гору, „ЦПЦ“, науштрб канонској СПЦ. ДПС је давала предност „националној“ државној црногорској цркви, цркви која је подржавала независну државу Црну Гору, а када је на референдуму 21. маја 2006. изгласана независна Црна Гора, та „црква“ и режим сматрали су да у независној Црној Гори треба спречити деловање цркве из сада друге државе, Србије и устоличити цркву која носи име државе Црне Горе.

Мило Ђукановић је 16. маја 2011. на телевизији Црне Горе рекао: „Митрополија црногорско-приморска није усаглашена са државним интересима Црне Горе, јер је део СПЦ, чија централа је у држави Србији која не гледа благонаклоно на црногорску независност. Стога ако желимо православну цркву у хармоничним односима са државом и црногорским државним органима, логични је циљ самосталност цркве“ (Raković, 2015: 105). „Ђукановић је најављивао да Црна Гора мора да се одбрани од „агресивног светосавља“ и „великосрпског национализма“ СПЦ“ (Ković, 2021: 363). „Намера је да се имовина Митрополије црногорско-приморске и СПЦ преведе у државно власништво, и да се омогући право њеног коришћења и другим вјерским заједницама. Свештеним лицима који се са тим не буду сагласили прети прогон у Србију или хапшење. Тако режим у Подгорици планира прогон једине канонске цркве у Црној Гори и најављује почетак „Истраге посрбица“ (Stanković, 2020: 65). Александар Раковић пише о сусрету са савет-

ником тада америчког потпредседника Џозефа Бајдена: „У септембру и октобру 2009. сам у име Републике Србије говорио на годишњем скупу ОЕБС-а у Варшави. Када сам 5. октобра 2009. завршио представљање реферата пришао ми је др Мајкл Холцел, дугогодишњи саветник за спољну политику америчког потпредседника Џозефа Бајдена, и рекао да хоће самном разговор у четири ока. Пошто се мој реферат тог дана тицао Зукорлићевих наступа против Републике Србије, Холцел ми је рекао: „Пустите Исламску заједницу јер треба да решите важнија питања: статус Македонске православне цркве и Црногорске православне цркве“. Нагласио је да се однос верника Српске православне цркве и присталица тзв „црногорске православне цркве“, према његовом мишљењу, креће око „60% према 40% у корист Српске православне цркве. Међутим посебно је подвукао да је „Црна Гора мала“, да ће уласком у НАТО и Европску унију „брзо подићи стандард и Срба ће бити све мање“. На моју констатацију да је Црна Гора историјска држава српског народа, Холцел је одговорио: „То је било некад“ (Raković, 2015: 106). Американци сматрају да се идентитет може купити за новац. Црна Гора још увек није ушла у ЕУ, а јесте у НАТО 2017. Редован попис становништва је требало је да се одржи 2021. али 2020. власт ДПС-а смењена је на изборима, и на следећем попису очекивао се значајнији пораст броја Срба, ослобођених притиска ДПС-а. Зато су представници Сједињених Америчких Држава и ЕУ, који имају утицај на власт у Црној Гори, одлагали овај попис.

„Министарство за људска и мањинска права Црне Горе упутило је 3. августа 2015. позив на јавну расправу о Нацрту закона о слободи вјероисповијести. У члану

11 територијална конфигурација вјерске заједнице која је регистрована и дјелује у Црној Гори не може се простирати ван Црне Горе, сједиште вјерске заједнице која је регистрована и дјелује у Црној Гори мора бити у Црној Гори. У члану 16 стоји да се назив вјерске заједнице мора разликовати од назива других вјерских заједница и не смије садржавати службени назив друге државе и њена обиљежја. У члану 52 стоји да, вјерски објекти и земљиште које користе вјерске заједнице на територији Црне Горе, а за које се утврди да су играђени, односно прибављени из јавних прихода државе или су били у државној својини до 1. децембра 1918. као културна баштина Црне Горе, државна су својина“ (Raković, 2019: 192-195). Чланови 11 и 16 говоре да центар верске заједнице мора бити у Црној Гори, а не у Србији, која је од 2006. друга држава. Члан 52 говори о одузимању имовине Српске православне цркве. Скупштина Црне Горе усвојила је закон 26. децембра 2019. уз протест српских посланика, и појединих других посланика опозиције, а Митрополија црногорско - приморска покреће масовне протесте (литије) који су одржавани четвртком и недељом, све до појаве корона вируса.

Режим ДПС-а изгубио је на изборима 30. августа 2020. а велику улогу имала је Митрополија црногорско - приморска која је због „Закона о слободи вјероисповијести“ мобилисала становништво најпре на литијама, а онда и да гласају на изборима против режима. Видимо да је аутокефална црква неодвојива од државе Црне Горе, да се идеја аутокефалне цркве јављала када је у питању био статус Црне Горе, као независне државе за време краља Николе, за време Другог светског рата када је проглашена независна Црна Гора

под италијанском окупацијом и уз учешће странке црногорских федералиста, након Другог светског рата када је формирана Република Црна Гора са успостављањем комунистичке власти, пред распад СФРЈ, у време распада СФРЈ, када се код појединих личности, и новооснованих политичких странака, јавља идеја о независној Црној Гори. Процес је од 2006. и проглашења независне Црне Горе, интензиван и аутокефална црква поставила се као императив независне Црне Горе. Дакле, све је везано са државом, први пут међународно признатом 1878. одакле је, по нама почело стварање црногорске етничке нације из црногорске политичке нације.

4. БЈЕЛАШИ И ЗЕЛЕНАШИ - ПОДЕЛА ДУГА ВИШЕ ОД ВЕКА

Важан догађај у процесу стварања етничке црногорске нације јесте Подгоричка скупштина или Велика народна скупштина српског народа у Црној Гори одржана од 24. до 26. новембра 1918. која је донела одлуку о присаједињењу Црне Горе, Србији. Црна Гора се том одлуком најпре ујединила са Србијом, а онда је формирана Краљевина СХС 1. децембра 1918. Одлука је изазвала сукоб око статуса државе Црне Горе, међународно признате 1878. између бјелаша и зеленаша, на основу поделе која у почетку није била национална, али је ипак постојала, и која ће прерасти у оружани сукоб назван Божићна побуна, од 1919. до 1923. Бјелаши су били за безусловно уједињење са Србијом, док су се зеленаши противили нестанку државе Црне Горе, и Црну Гору видели као федералну јединицу у оквиру будуће државе.

„За почетак побуне зеленаши су одабрали Бадњи дан, јер је 1707. на тај дан изведена чувена истрага потурица. Желе-

ли су да симболично кажу Црногорцима како треба извести још једну истрагу црногорске самосталности“ (Kordić, 1991: 44). „Шербо Растодер наводи око 4000 побуњеника, зеленаша“ (Rastoder, 1996: 26). „Милорад Екмечић наводи број од 2200 зеленаша“ (Екмечић, 2007: 369).

Поставља се питање мотива учесника у сукобу, пре свега зеленаша. „Тако је Ђорђевић С. Драшковић у истрази изјавио: „И данас бих рад био да Црна Гора буде самостална и да има свог краља, барјак и круну као пре што је било. Један од вођа зеленаша мандатар нове владе Јован Пламенац 17. фебруара 1919. истиче да је неопходно очувати државни суверенитет Црне Горе, и да је најважнија дужност свих Црногораца да се боре за очување независности“ (Екмечић, 2007: 125). Дакле, пре свега држава Црна Гора била је разлог побуне, али и оданост краљу Николи и династији Петровић која је дуго владала Црном Гором, а која је остала без престола после 1918. Након оружаног сукоба у коме су поражени, зеленаши су се организовали у политичку странку под називом црногорска странка, познатија као Црногорски федералистички покрет.

Ко су били припадници федералистичког покрета? То су били углавном бивши високи државни функционери. „Од 22 члана главног одбора шесторица су били министри у самосталној црногорској држави (Мирко Мијушковић, Саво П. Вулетић, др Секула Дрљевић, Радомир Вешовић, Марко Ђукановић, Михаило Ивановић). Ако се овим именима дода име Риста Поповића (умро 1924. године) и Петра Пламенца, онда се може условно говорити о читавој једној бившој влади у странци“ (Rastoder, 1996: 123). Податак нам говори да су ови бивши министри били везани за државу Црну Гору, за коју су

радили као њени функционери, а сада су у новој, много већој држави изгубили тај статус, па то може представљати као мотив припадности тој странци.

„Већи број официра био је у странци међу којима су најпознатији били генерал Радомир Вешовић, бригадир Лука Гојнић, поручник Бећир Булатовић и командир Илија Вујачић. Поп Петар Капа био је један од малобројнијих свештеника у странци“ (Rastoder, 1926: 123). Навешћемо резултате избора 1923. у изборном округу Црна Гора:

„1. Народна радикална странка 8134 (25,0%).

2. Црногорска федералистичка странка 7912 (24,3%).

3. Демократска странка 6 965 (21,4%)“ (Rastoder, 1996: 57).

Видимо политичку снагу црногорских федералиста, који су друга политичка снага у црногорском изборном округу. Дакле, то није маргинална група, већ напротив, релевантна странка, која је уживала велику подршку становништва у том тренутку.

„Димитрије Вујовић наводи да до усвајања страначког програма октобра 1925. трају расправе о разним проблемима. Једна од омиљених тема било је српство. При томе црногорски федералисти још увијек Црногорце не третирају као посебан народ или нацију. Тако се у једном чланку страначког листа Црногорац каже: „Црна Гора је била етнички једно са Србијом и онда кад је била суверена држава. Била је и остаће класична земља српске слободе и националне свијести“ (Vuјović, 1981: 182). „Захтев за равноправношћу Црне Горе црногорски федералисти заснивали су на њеној историјској, а не националној индивидуалности“ (Vuјović, 1981: 122).

Резултати избора 1925. у изборном

округу Црна Гора:

„1. Црногорски федералисти 8 873 (25,7%)

2. Демократска странка 7 698 (22,3%)

3. Народна радикална странка 7 574 (21,9%)“ (Rastoder, 1996: 74).

Након ових избора црногорски федералисти постају најјача странка у Црној Гори, а на другом и трећем месту су ДС и НРС, странке чија седишта су у Србији.

„На изборима 1927. федералисти су истицали да је само њихова странка црногорска, а све остале србијанске и да оне воде рачуна само о србијанским интересима, уз истицање вођства Црне Горе у српском народу“ (Rastoder, 1996: 91). „Изборни неуспјех доживјела је Црногорска странка освојивши само један посланички мандат (Михајло Ивановић), а проценат добијених гласова био је најмањи од када се ова странка први пут појавила на изборима 1923“ (Rastoder, 1996: 98).

Резултати избора:

„1. Три листе Радикалне странке добиле су 12025 или 34,7%

2. Двије листе демократа добиле су 10365 или 29,9%

3. Федералисти 5 153 или 14,9%“ (Rastoder, 2022: 18) academia.edu pristupljeno 31. 7. 2022.

Федералисти су правили разлику између Срба из Србије и Срба из Црне Горе, наводећи етнопсихолошке разлике које воде у њиховој интерпретацији и до националних разлика: „Федералисти сматрају да су због вјековног робовања под Турцима Србијанци формирали једну нарочиту душу, деформисану и историјски неагилну, неразумљиву другим дјеловима слободно, или слободније васпитавањем, а нарочито нама Црногорцима. Због тога, будући на власти, они за образац узимају своје раније освајаче, па се крвнички односе према Црногорцима“. Федералисти тврде

да варошко становништво у Србији чине Грци, Цинцари, Јермени, Јевреји, Цигани и др, а да су Срби остали на селу. Кад су србијански сељаци, под вођством Црногораца освојили Београд 1804. било је Срба свега неколико носача на великој пијаци у Београду“ (Vujić, 1981: 186 -187). „Секула Дрљевић, један од лидера федералиста, је као адвокат на суђењу дивизијару Радомиру Вешовићу (11. и 14. фебруара 1921.), говорио о битним културним, етичким, језичким, повијесним и другим разликама између Црногораца и Срба, наглашавајући да су те разлике вјекови стварали кроз одвојене историјске путеве, па да је за уклањање тих разлика потребно исто тако дуго вријеме“ (Drljević, 2007: 30). „Данило Радојевић наводи да је свој став о посебности црногорског народа Дрљевић уобличио средином тридесетих година 20. стољећа, када у својим текстовима формулише карактеристике црногорског народа, мада он тада помиње назив државе, а не етнотим Црногорци: „Црна Гора изградила је своју самониклу културу, а тиме и свој посебни поглед на свијет, којим стоји према свим осталим земљама Славена као самостална културна индивидуалност“ (Drljević, 2007: 61). „У тексту под насловом Црна Гора, говори о вишеструким посебностима црногорског народа, његовом историјском путу, специфичној организацији црногорске државе... и по први пут, о посебном црногорском етничком поријеклу“ (Drljević, 2007: 71). „Јово Капичић, високи комунистички функционер у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији каже да је већина зеленашких породица по правилу прилазила најприје комунистима, а онда и партизанима“ (Nikčević, 2010: 18). Зашто? По нама, зато што су комунисти обећали обнову државе Црне Горе из 1878. у виду

републике, што су и урадили након победе у Другом светском рату, формирајући је у облику Републике Црне Горе .

„Александар Стаматовић наводи да су се неки учесници Божићне побуне придружили партизанима и након рата напредовали у новој власти, попут Саве Челебића, Јоксима Радовића, Михаила Вицковића. Док се један део повукао са четницима и одступао ка Словенији, у центруму су остали Крсто Поповић и др Новица Радовић, са мањим бројем присталица, који се нису опредељивали ни за једну страну, па би се за њих могло рећи да су то били класични зеленаши и федералисти“ (Stamatović, 2000: 257-258). Увођењем вишестраначког система 1990.-те године основана је странка Црногорски федералистички покрет, али није заживела на политичкој сцени.

ЗАКЉУЧАК

У ДПС – у сматрали су да је 1918. година била најопаснији тренутак за Црну Гору, односно државност Црне Горе. Јер Црна Гора се ујединила са Србијом, па је потом формирана Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца. ДПС је захвалан комунистима јер су 1945. обновили Црну Гору у облику Републике Црне Горе. Са том територијом Црна Гора је 2006. постала и независна држава. Након Другог светског рата Црна Гора је повратила субјективитет уз помоћ комуниста, и тада су створени услови за стварање црногорске нације у складу са комунистичком политиком, јер су комунисти од 1926. признавали постојање црногорске нације.

Међутим, по нама, важнији тренутак од успостављања комунистичке Републике Црне Горе јесте међународно признање Црне Горе из 1878. јер су након признања

значајне државе: Енглеска, Француска, Немачка, Италија, Русија... али и Србија, отвориле амбасаде на Цетињу. То је симболичан, али важан тренутак, који говори о постојању државе, одвојене од Србије, која је и сама имала амбасаду на Цетињу, то онда говори и о могућем постојању две нације. Година 1878. је, по нама, тренутак не само стварања црногорске политичке нације, нације која има државу, већ и почетак стварања црногорске етничке нације. Амбасаде се отварају у независној држави, након 1878. године после, првог међународног признања, а затим 2006. године после другог међународног признања државе Црне Горе.

Уједињење Србије и Црне Горе 1918. није било право уједињење, већ привремено, јер је после неколико дана формирана Краљевина СХС. Та заједничка држава Србије и Црне Горе трајала је од 26. новембра до 1. децембра 1918. Након уједињења Србије са Црном Гором 1918. није успостављена национална српска држава, већ, југословенска.

По нама је стварање Црногорског федералистичког покрета такође важан тренутак за стварање црногорске етничке нације, јер су до тада у Црној Гори као делу Краљевине СХС деловале странке са седиштем у Београду, попут Народне радикалне странке и Демократске странке, које су спајале српски народ са тог простора са српским народом у Србији. Оснивањем Федералистичке странке, почело је да се дели јединство српског народа са ове две територије, јер су федералисти тврдили да су црногорски Срби најпре „нешто друго“, бољи Срби, што је временом и довело до ставова о посебној, црногорској етничкој нацији. Ова странка је и настала из поражене стране у грађанском рату, који је настао након одлука подго-

ричке скупштине, о уједињењу Србије и Црне Горе, и нестанку државе Црне Горе.

Формирање Црногорске федералистичке странке важан је тренутак, јер је то једина странка која није имала седиште у Београду. Да су у Црној Гори деловале искључиво српске странке, као што су Народна радикална странка и Демократска странка, лакше би било интегрисати српско становништво и Црну Гору у Србију. Деловање федералиста нарушило је јединство Срба тврђом да су Срби из Црне Горе „нешто друго“. Федералистичка странка производ је губитка државе из 1878. и глас за обновом државе Црне Горе.

О важности државе за идентитет најбоље можемо видети на примеру Кипра, јер се све више појављује кипарски национални идентитет.

Џејмс Кер Линдзи каже: „Кипрани се разликују од Грка у Грчкој. Они имају свој кипарски идентитет и говоре на посебном кипарском дијалекту. Шта више: „Верује се да кипарски Грци и даље желе да остваре неку врсту политичке уније са Грчком. То је нетачно. Ако би референдум био одржан сутра, није сигурно да ли би чак 5% кипарских Грка гласало за уједињење“ (Lindzi, 2017: 25). Аустријанци, објективно припадници немачке нације, који говоре немачким језиком изјашњавају се као Аустријанци, или Швајцарци који говоре немачким језиком, изјашњавају се као Швајцарци. Дакле, и једни и други дају предност политичкој припадности нацији, над етничком.

„Осим већ познатих случајева Каталоније и Баскије у Шпанији, те Велса и Шкотске у Британији, све чешће се чују идеје о оживљавању слободне Баварске, или о многим деловима садашње Француске у којима би понеко волео да види оживљене историјске покрајине. Најзанимљивији

скорашњи примери који показују ширење ове индустрије конструкција идентитета, појављују се у чешкој Моравској и у пољској Шлезии, где се већ говори о посебним језицима, са посебним писмом, нпр. пројекат Украјине одвија се по механизму врло сличном овоме који смо видели у Црној Гори, а Руси који живе у околним земљама изложени су и даље бруталним притисцима усмереним у правцу негирања права на сопствени идентитет и принуде да прихватају туђе, како би нове мале државе у окружењу постале „одрживе“ (Djurković, 2013: 152).

„На научном скупу „Србија и Црна Гора - стање и перспективе“ (2001) генерал Радован Радиновић поднео је реферат под насловом „Геостратешке последице одвајања Србије и Црне Горе“. Радиновић је поред осталог казао да би самостална Црна Гора била „квази-држава“ и „клијент-држава“ под „протекторатом“ евроатлантске алијансе чиме би био повезан НАТО фронт од Јадранског до Црног мора. Поред тога, каже Радиновић, Црна Гора била би део „антируског фронта“ (Raković, 2019: 272). Када је власт ДПС-а крајем 1990.-их променила политику, и одлучила се за независну Црну Гору, потпала је под утицај неолиберала, атлантиста, који су се водили својим интересима, и тако удаљавали православце у Црној Гори од историјске везаности за Русију, давањем чланства Црној Гори у НАТО пакту, али и продубљивањем подела на оне који се изјашњавају као Црногорци и Срби, фаворизујући власт ДПС-а коју су у већини чинили етнички Црногорци. Након 2020. и пораза ДПС-а на изборима, ови кругови спречавали су учешће у власти Демократског фронта (ДФ), најјаче опозиционе групације, за који у великој већини гласају Срби, и групацију за коју се претпостављало да би водила

уравнотеженију политику према Русији. ДФ је побеђивао на појединим локалним изборима, попут Никшића, Будве, и није представљао проблем за атлантске кругове, да ДФ на локалном нивоу формира власт. Али, државни ниво представљао је проблем, и ДФ је могао само да у црногорском парламенту подржава новоформирану власт, али без својих чланова, као министара у Влади. Таква ситуација била је све до 2024. од када ДФ има своје министре у Влади Милојка Спајића, уз негодовање ових кругова.

У књизи Историја Републике Српске пише: „Српска страна представљена је и као злочиначка организација фашистичке и расистичке идеологије (Antić, Kesmanović, 2016: 327). Владе Симовић је рекао: „Европа и свијет посматрају Републику Српску кроз наратив који су 90-их година формирале неолибералне елите желећи да остваре хегемонију у униполарном свијету, у којем су Срби као народ представљени као лоши, а Српска као лоша творевина која ствара нестабилност и која је кључ разних проблема на овим просторима“ (Atv. bl, 2022.). Ово се не односи само на Републику Српску, већ цео српски народ, и онај део који живи у Црној Гори. Зато је режиму ДПС-а, од стране ових структура деценијама било дозвољено да води политику дискриминације Срба.

О овим структурама Јован Душанић пише: „Неолиберализам је идеологија транснационалне буржоазије, која није укорјењена у социјалним структурама националних друштава и формира посебно наднационално друштво – светску олигархију, која инсистира само на економској ефикасности и индиферентна је на праведност, достојанство, социјалну одговорност, заштиту животне средине и

слично“ (Dušanić, 2015: 44).

Када нација формира више од једне државе, другу, или трећу државу, може се променити припадност етничке нације у другој и трећој држави, јер обично називи тих држава нису названи по нацији која их је основала. Другачија ситуација би била да је званичан назив Кипра, рецимо грчки Кипар, или Аустрије и Швајцарске, немачка Аустрија, и немачка Швајцарска. Или у нашем случају српска Црна Гора.

Ови примери показују значај државе за идентитет који се на крају трансформише из политичког у етнички идентитет, а грађани временом не желе да се одрекну своје државе како би постали део веће заједнице. Јер ако две или три државе које је основала једна нација у дужем временском периоду опстају као независне државе, и не долази до њиховог уједињења, онда се стварају различити идентитети, и тешко је доћи до уједињења.

Подсећамо да је Војислав Коштуница, тада премијер Србије, уочи референдума 2006. позвао грађане Црне Горе да остану у унији, која ће Србији омогућити приступ мору, а Црној Гори приступ Дунаву. Управо због државе на референдуму су победили етнички Црногорци (плус мањине). Држава је пресудни фактор, јер се и Срби из Црне Горе не би одрекли државе Црне Горе. Они не подржавају унитарну државу већ федерацију Србије и Црне Горе и желе да заједничка држава носи тај назив, а не да се држава зове Србија.

Дакле, држава код одређеног броја грађана временом ствара државни идентитет. Иако осећају етничку припадност другом народу из друге државе, не желе да се одрекну својих држава због утапања у већу, моћнију државу. Њихов државни идентитет надвладава њихову етничку припадност. Чак и Белорусија, која носи

слично име као Русија, ствара другачији идентитет од руског, у одређеном делу становништва. И Срби и Црногорци слажу се да је Црна Гора била држава пре 2006. Међутим, они доводе у питање карактер државе. Срби тврде да је био српски, Црногорци се не слажу, и тврде да је био црногорски, али и једни и други то негују до мере да већина Срба не жели да је се одрекне ради вишег циља. На тај начин дају предност политичком концепту нације над етничком припадношћу. Осим Српске радикалне странке, која је била значајна странка на почетку вишепартијског система у Црној Гори (после других парламентарних избора 1992.) и у једном тренутку имала је осам посланика у републичком парламенту (али чије седиште је у Београду), ниједна друга значајнија српска странка из Црне Горе није тежила унитарној држави са Србијом. На пример, Народна странка, Српска народна странка, Нова српска демократија, подржавале су федерацију, а не унитарну државу са Србијом.

Секула Дрљевић и Новак Килибарда, само да набројимо неке од виђенијих бивших Срба, могли су да промене нацију, јер су „имали где да оду“. Када су се одрекли српске нације имали су државу Црну Гору. Прешли су из политичке нације државе Црне Горе у етничку црногорску нацију.

Државу Црну Гору основао је српски народ, али је она током времена од српског народа формирала црногорску нацију. Православни идентитет у Црној Гори на попису из 1921. из српског прешао је у претежно црногорски од 1948. до 1991. Од 1991. до 2003. расте број Срба, а од 2006. сведочимо извесном смањењу броја Срба и одређеном порасту броја Црногораца, у условима независне Црне Горе. „Ипак, морамо имати у виду да је 54, 5% православних бирача гласало за зајед-

ничку државу са Србијом, према 45,5% на референдуму 2006.“ (Raković, 2015: 98). „Или када се узму у обзир сазнања која је саопштио високи функционер Демократске партије социјалиста, чак до 70% православних гласало је за заједничку државу Србије и Црне Горе“ (Raković, 2019: 238), а данас око 42% говори српским језиком. То показује да постоји снажан српски идентитет у Црној Гори, па у одређеном историјском тренутку може се указати реална могућност уједињења са Србијом. Редован попис требало је да се одржи 2021. Очигледно да је под притиском администрације Сједињених Америчких Држава и Европске уније попис одлаган, све до децембра 2023. Данас, августа 2024. више од осам месеци од одржавања, нису познати резултати пописа, што изазива сумњу да ће бити умањен број изјашњених Срба. Након одласка ДПС-а са власти, створили су се услови за слободније изјашњавање становништва, и очекивао се значајнији раст изјашњених Срба у односу на попис из 2011. Али, ново уједињење Србије и Црне Горе није актуелно, јер је референдум о статусу Црне Горе одржан у историјском смислу недавно, 2006. Међутим, ако се у догледној будућности створе претпоставке за уједињење, искуство нам говори, да би уједињење требало да буде унитарно, и да се та држава зове Србија, а не на федералној основи, и да се држава зове Србија и Црна Гора.

Видели смо на примеру СРЈ како је изгледала заједничка држава од 1992. до 2003. Имала је два републичка председника, и савезног председника, три премијера, два републичка премијера и савезног премијера, три парламента, два републичка парламента и савезни парламент, два министра спољних послова, савезног и црногорског министра спољних послова...

Државна заједница Србија и Црна Гора од 2003. до 2006. била је привремено решење до референдума, и тек она није изгледала као држава.

Ако Срби из Црне Горе, у одређеном историјском тренутку, не подрже унитарно уједињење, већ уједињење на федералној основи, Срби из Србије не би требало поново да прихвате федерацију, јер та држава, нема будућност.

REFERENCE

- Aleksić, B. (2002). Crveno-Crna Gora, Nikšić: Omladinski intelektualni centar.
- Antić, Č., Kecmanović, N. (2016). Istorija Republike Srpske, Beograd: NIP Nedeljnik.
- Bataković, D. (2000). Nova istorija srpskog naroda, Beograd: Naš dom.
- Vujović, D. (1981). Crnogorski Federalisti 1919-1929. Titograd: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti.
- Vujović, M. (2003). Crnja i gora, Podgorica: Kulturni centar Sveti Sava.
- Drljević, S (2007). Politička misao, Cetinje: Obod.
- Dmitrović, R. (2012). Sudbina Srba određena je 1928. godine u Drezdenu, Beograd: Pečat, internet izdanje, Pristupljeno 7.5. 2023.
- Dušanić, B, Jovan. (2015). Neoliberalizam, Beograd: Katena mundi.
- Đurković, M. (2013). Tamni koridori moći, Beograd: Ukronija.
- Ekmečić, M. (1989). Stvaranje Jugoslavije

- 1790-1918, II tom, Beograd: Prosveta.
- Ekmečić, M. (2007). Dugo kretanje između klanja i oranja, Beograd: Zavod za udžbenike.
- Etničko kulturološki atlas Crne Gore , media. Popis 2011. pristupljeno 10. 6. 2022.
- Kordić, M. (1991). Božićna pobuna u Crnoj Gori 1918. Beograd: Stručna knjiga.
- Ković, M. (2021). Uporišta, Beograd: Katena mundi.
- Ković, M. (2021). Zaveti, Beograd: Katena mundi.
- Lindzi, Dž, K. (2017). Kiparski problem, Beograd: Službeni glasnik.
- Nikčević, Ž. (2007). Prava Srba u Crnoj Gori. Beograd: IGAM.
- Nikčević, T. (2010). Goli otoci Jova Kapičića, Beograd: V. B. Z. d. o. o.
- Perić, D. (2006). Crkveno pravo, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu-Centar za publikacije.
- Rastoder, Š. (1996). Političke borbe u Crnoj Gori 1918.-1929. Beograd: Zadružbina Andrejević.
- Rastoder, Š, (2022). academia. edu. pristupljeno 31. 7. 2022.
- Raković, A. (2015). Srbi i religijski intervencionizam 1991-2015. Beograd: Hrišćanski kulturni centar dr Radovan Bigović.
- Raković, A. (2019). Crnogorski separatizam, Beograd: Katena mundi.
- Stamatović, A. (2000). Istorijske osnove nacionalnog identiteta Crnogoraca 1918-1953. Beograd: Srpska radikalna stranka ZIPS.
- Stanković, V. (2011). Građanski koncept crnogorske nacije-tehnologija asimilacije Srba IN VIVO. Beograd: Politička revija, Institut za političke studije, 69-88.
- Stanković, V. (2020). Identitet nacionalnih Crnogoraca i srpstvo, Beograd: Politička revija. Institut za političke studije, 49-70.
- Subotić, M. (2017). Izbori u Crnoj Gori 2016. i položaj Srba, Beograd: Politička revija. Institut za političke studije, 99-135.
- Subotić, M. (2020). Identitetska pitanja Crne Gore, Beograd: Politička revija, Institut za političke studije. 11-48.
- „Srpska jedan od najvažnijih faktora mira u regionu” <https://www.atvbl.rs/republika-srpska/srpska-jedan-od-najvaznijih-faktora-mira-u-regionu-18-2-2022> Pristupljeno 24. 5. 2023.

THE PATH OF THE MONTENEGRIN NATION FROM POLITICAL TO ETHNIC NATION

Keywords:

*State; nation; Montenegro;
church; language*

Author:

*Vladica Todorović, Faculty of
Political Sciences, University
of Belgrade, Serbia*

Correspondence:

vladicatodorovic72@gmail.com

Field:

Political sciences

Summary

In the article we discuss the process of formation of the Montenegrin nation. Our aim is to prove that the key moment, which will decisively influence the subsequent formation of the Montenegrin ethnic nation, is the recognition of the state of Montenegro at the Berlin Congress in 1878. The act marks the formation of Montenegrin political nation, the nation with its own state. Hence, we have come to a conclusion that the formation of Montenegrin political nation had a decisive influence on the future formation of Montenegrin ethnic nation and the attempts to characterise the Montenegrin ethnic nation with elements that make up a nation. The Montenegrins who express their allegiance to the Montenegrin ethnic nation also cherish the state of Montenegro. Nonetheless, the citizens of Montenegro who declare themselves as belonging to the Serbian ethnic nation also regard the state of Montenegro as sacred. Thus, they strongly defend their allegiance to the Montenegrin political nation but contrary to ethnic Montenegrins, they claim that Montenegro is a Serbian state. In that sense, the Serbs from Montenegro envision (possible) new unification with Serbia on a federal basis and not on a unitary basis. We have already witnessed that such a state, which existed from 1992 until 2006 under the name of the Federal Republic of Yugoslavia and, subsequently, Serbia and Montenegro, has no future. By not accepting (possible) unification on a unitary but on a federal basis, Serbs in Montenegro do not realize that due to such an attitude they are at risk of becoming members of Montenegrin ethnic nation rather than pleading allegiance to the Montenegrin political nation.

DOI:

10.5937/politeia0-39477

Paper received on:

02.08.2022.

**Paper accepted for
publishing on:**

13.03.2023.